

	Beskæftigede						BFI		
	Tusinder				Procent	Kvinder i %	Mio kr.	Mio kr.	Procent
	1970	1993	2001	2003	2003	2003	1993	2003	2003
I alt	2.284	2.531	2.792	2.755	100,0	46,7	783.564	1.198.596	100,0
Landbrug, fiskeri og råstofudvinding	262	131	101	104	3,8	21,6	35.315	57.486	4,8
Industri	570	446	453	423	15,4	32,0	135.136	194.447	16,2
Energi og vandforsyning	14	17	16	15	0,5	23,1	19.371	28.992	2,4
Bygge- og anlægsvirksomhed	221	139	169	164	6,0	9,6	35.427	61.097	5,1
Handel, hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	788 ¹⁾	457	522	527	19,1	44,1	117.225	169.274	14,1
Transp. virksomhed, post og telekommunikation	¹⁾	173	184	180	6,5	27,2	61.658	96.041	8,0
Finansieringsvirk. mv. forretningservice	¹⁾	275	367	353	12,8	45,2	189.667	304.783	25,4
Offentlige og personlige tjenesteydelser	430	892	982	989	35,9	68,4	221.727	329.091	27,5

¹⁾ For 1970 dækker tallet 788.000 alle markedsmæssige tjenester, dvs. de tre erhvervsgrupper med ¹⁾

inden for IT-virksomheder til fx Indien. Alligevel klarer Danmark sig godt i globaliseringen, da vi foreløbig er konkurrencedygtige på højtudviklede industriprodukter og serviceydelser. Ledigheden er under 5 %, og så lav har den ikke været siden 1970'erne. Selvom der er ca. 140.000 registrerede arbejdsløse i 2006, så er der ved at opstå flaskehalse, bl.a. i byggeriet, som følge af ringere mobilitet blandt de arbejdsløse. En prognose for udviklingen af arbejdspladser i Danmark viser, at der vil være vindere og tabere.

Erhvervenes betydning

En oversigt over erhvervsstrukturen i Danmark viser hvor mange af de ca. 2,8 mio. beskæftigede, der er knyttet til de enkelte erhverv. Klassifikationen af erhvervsgrupper, som anvendes i figuren, har FN indført som en international standard. Et menneskes tilknytning til et bestemt erhverv fastlægges ud fra den produktion eller tjenesteydelse, det deltager i.

Erhvervenes betydning kan vurderes efter deres andele af beskæftigelsen og deres bidrag til landets økonomi. Man kan opgøre erhvervenes andele af *bruttofaktorindkomsten*, *BFI*, som på årsbasis opregner værdien af landets produktion minus rå- og hjælpestoffer. BFI udregnes vha. faktorpriser, der er varernes kostpriser. Kostprisen er den pris, varen indbringer, når den sælges fra virksomheden. *Kostprisen* beregnes også ved at rense markedsprisen for skatter, subsidier (tilskud) og afgifter. For serviceerhverv, dvs. tjenesteydelser, beregnes BFI som summen af lønninger og arbejdsgiverbidrag. I de private

servicevirksomheder omfatter produktionsværdien desuden den nettoestindkomst, som udgør fortjenesten ved produktionen af tjenesten. For de offentlige tjenesteydelser svarer produktionsværdien til omkostningerne ved produktionen af ydelserne. Omkostningerne dækker lønninger, udgifter til bygge- og anlægsvirksomhed samt vedligeholdelse og drift.

Erhvervene bidrager til Danmarks valuta-indtjening ved *eksport* af varer og tjenesteydelser. Ca. en tredjedel af de beskæftigede er ansat i eksporterhverv. Disse arbejdspladser har afgørende betydning for os, fordi vores økonomi og erhvervsforhold bliver mere og mere forbundet med udlandet. Godt en tredjedel af de varer og tjenesteydelser, vi danskere råder over, kommer nemlig til os fra udlandet.

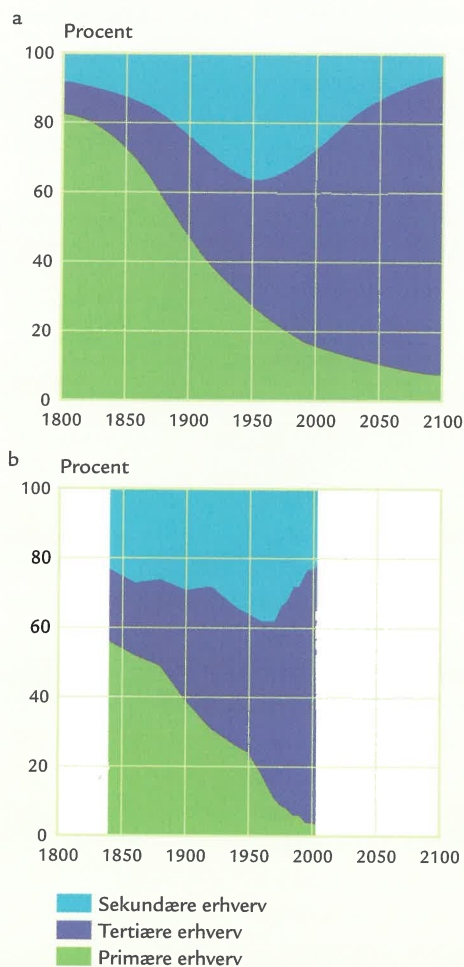
Den væsentligste udvikling siden 2. Verdenskrig er den voksende servicesektor, herunder ikke mindst de offentlige tjenester. Servicesektoren står også for en stor del af valuta-indtjeningen ved tjenesteeksport. De tre vigtigste er søtransport, vejtransport og turisme, men også rådgivende ingeniør-, samt bank- og forsikringsvirksomhed giver betydelige indtægter.

Erhvervsudviklingen internationalt

Man anvender ofte et forenklet billede af erhvervsstrukturen, når man gør rede for udviklingen over mange år eller foretager internationale sammenligninger. Man opererer med tre erhvervsgrupper:

10.6 Beskæftigelse og bruttofaktorindkomst fordelt på danske erhverv

Kilde: Samfundsstatistik 2004 og Statistisk Tiårsoversigt 2004.

10.7 Erhvervsstruktur og erhvervsudvikling

Procent af arbejdsstyrken beskæftiget i primære, sekundære og tertiære erhverv.

a. Fourastiés model for erhvervsudviklingen.

b. Danmarks erhvervsudvikling.

Kilde: Danmarks Statistik.

Modellen viser, at et lands udvikling gennemløber en landbrugsperiode, en industriperiode og en serviceperiode. Modellen kan sammenholdes med Danmarks udvikling.

Ifølge modellen befinder ilandene sig i serviceperioden. De fleste ilande kan da også nogenlunde passes ind i modellen. Selvom modellen giver et groft billede af udviklingen, understreger den klart paralleliteten i ilandenes udvikling. Ulandene er dog svære at passe ind i modellen, da moderne industri ikke kræver så megen arbejdskraft.

Bruttonationalproduktet, BNP, er den mest almindelige opgørelse i forbindelse med internationale sammenligninger. BNP opregner på årsbasis værdien af landets produktion minus rå- og hjælpestoffer vha. markedspriser, der er varernes eller tjenesteydelsesternes pris eller værdi ude på det fri marked, i "butikkerne". De offentlige tjenesteydelser opgøres på samme måde som ved BFI.

Oversigten over en række ulandes BNP pr. indbygger og erhvervsfordeling kan give anledning til at afprøve modellens anvendelighed med henblik på at vurdere ulandenes placering og udvikling.

Oversigten viser, at ulandenes lave BNP pr. indbygger skyldes den ringe værdisættelse af produktionen i landbruget. Det skyldes de lave salgspriser, ulandenes bønder får for deres landbrugsvarer, og det forhold, at bønderne selv forbruger de fødevarer, som de producerer, eller bytter dem for andre varer. Der findes stadig mange områder i ulandenes landområder, hvor pengeøkonomien kun delvist har vundet indpas.

- **primære erhverv** omfatter de råstofproducerende erhverv, såsom landbrug, gartneri, skovbrug, fiskeri og råstofudvinding, dvs. minedrift
- **sekundære erhverv** forarbejder råstofferne og omfatter fremstillingsvirksomhed, dvs. håndværk og industri, de offentlige værker, der leverer el, gas og varme mv. samt bygge- og anlægsvirksomhed
- **tertiære erhverv** formidler varer og tjenesteydelser og omfatter de markedsdrevne tjenester, dvs. private, blandt hvilke kan nævnes handel, transport, finansiel virksomhed og forretningsservice (bl.a. rådgivningsvirksomhed, databehandling og reklame) og ikke markedsdrevne tjenester, dvs. offentlige tjenester.

Den franske økonom Jean Fourastié, 1907-90, opstillede omkring 1950 en *model for erhvervsudviklingen* i de tre hovedgrupper. Modellen bygger på Frankrigs og Vesteuropas udvikling.

10.8 Arbejdsstyrken (efter køn) og BNP's fordeling på erhverv i procent 2001

Kilde: Human Development Report, 2003, og Verden i tal, 2005.

2001 i procent		Primære erhverv		Sekundære erhverv		Tertiære erhverv	
		K	M	K	M	K	M
Kenya	arbejdsstyrke	16	20	10	23	75	57
	BNP	19		18		63	
Bangladesh	arbejdsstyrke	78	54	8	11	11	34
	BNP	23		25		52	
Brasilien	arbejdsstyrke	19	26	10	27	71	47
	BNP	9		34		57	
Japan	arbejdsstyrke	6	5	22	38	73	57
	BNP	1		32		67	
Danmark	arbejdsstyrke	2	5	15	37	83	58
	BNP	3		26		71	

Betegnelserne er de samme for erhvervsgrupperne i ilande og ulande, men indholdet kan være meget forskelligt. Den voksende tertiære erhvervsgruppe i ulandene er ikke et entydigt tegn på udvikling, da gruppen også omfatter helt andre erhvervstyper end dem, vi kender i ilandene. Kendetegnende er bl.a. de store skarer af småhandelnde og tjenestefolk.

Udviklingsteorier

Udviklingsteorier affødt af den vestlige industri-kultur blev grundlaget for udviklingsforskernes og planlæggeres forudsigelser om udviklingens forløb i ulandene. Ulandenes egne ønsker var udvikling gennem økonomisk vækst knyttet til opbygningen af et moderne produktionsapparat, som det kendtes fra ilandene.

Fælles for de store, generelle teorier var, at de var *normative*, dvs. de gav ensartede og universelle retningslinjer for den udvikling, der skulle føre til økonomisk vækst.

Teoriene og strategierne var *etnocentriske*, da de var baseret på forskning i Nordamerika og Vesteuropa, og de havde en tendens til at fremstille ulandene som én stor gruppe uden hensyn til deres store, indbyrdes forskelle mht. naturgrundlag, kolonial arv, økonomisk udvikling, politisk system, social og religiøs struktur og international placering. Svaghederne i denne anskuelse blev tydelige i den store differentiering mellem ulandene, som især skete fra 1970'erne og frem.

De store teorier var koncentreret om bestemte økonomiske og investeringspolitiske forhold, men udviklingen har vist, at mange andre for-

hold også spiller en væsentlig rolle, som fx kultur, sociale forhold og naturgrundlag.

Det voksende kendskab til ulandene gennem empiriske studier fra 1970'erne og frem klar gjorde denne mangfoldighed og viste tydeligt, at makroøkonomiske teorier med universel gyldighed ikke længere kunne bruges til at udstikke udviklingsstrategier. De var for statiske og kunne derfor ikke forudsige eller forklare den konkrete udvikling. De blev kort sagt overhalet af den teknologiske udvikling med et anderledes globalt økonomisk mønster.

Hvor bistanden i de forrige årtier var kendetegnet ved, at eksperter fra ilandene belærte ulandene om udviklingens veje, blev 1990'erne tiåret, hvor bistanden i højere grad byggede på lokal erfaring og en bedre tilpasset teknologi.

Man arbejder stadig, som i de gamle liberale teorier, med forudsætninger for vækst i de mange programmer, der er støttet af Valutafonden og Verdensbanken, der begge hører under FN-systemet. Men nu foregår det med lokal tilpasning og efter lokale undersøgelser af forudsætninger og behov og med øget vægt på fattigdomsorientering. Det er erkendt, at vejen frem til en effektiv udnyttelse af bistandsmidlerne er en reel inddragelse af lokalbefolkningen i både beslutningsprocessen og administrationen af projekterne.

Det vil sige, at teoriene og dermed strategierne har bevæget sig fra makroniveau til meso- og mikroniveau.

Liberale udviklingsteorier

Rostows faseteori indeholder fem faser som bygger på den historiske udvikling frem til 1960 i de industrialiserede lande. Han mener, at alle lande før eller siden vil gennemløbe den samme udvik-

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2002
I-lande	3,3	-0,6	0,6	2,9	2,4	1,9	2,9	1,0
heraf								
EU (ØMU)	...	-1,1	1,6	2,1	3,3	2,0	3,2	0,5
Japan	9,5	1,5	2,0	3,9	4,8	1,5	2,6	0,2
USA	-0,9	-1,3	-1,2	2,9	0,7	1,4	2,5	1,4
U-lande	4,7	2,2	3,5	1,4	-0,5	2,1	3,8	2,0
heraf								
Afrika syd for Sahara	5,3	-1,7	2,5	-3,5	-2,1	1,0	0,7	0,5
Indien	2,8	6,7	4,3	3,5	3,7	5,7	2,2	3,0
Kina	16,1	6,8	6,5	12,0	2,3	9,3	7,2	7,3
Verden	2,5	-1,0	0,2	1,7	1,2	1,3	2,7	0,7

10.9 Årlig vækst i BNP pr. indbygger i procent

Kilde: Verden i tal, 2005.